

Andrzej K i l a n o w s k i, *Dio Padre in Rahner, von Balthasar e Scheffczyk. Elementi per una teologia della prima Persona trinitaria*, Romae 1998, ss. 231.

Recenzowane dzieło ks. Andrzeja Kilanowskiego jest pracą doktorską, napisaną na Facolta di Teologia del Pontificio Ateneo della Santa Croce di Roma pod kierunkiem Ks. Prof. Dra Jose Marii Galvana.

Mówienie o Bogu Ojcu jest niemożliwe i bezsensowne bez jednoczesnego uwzględnienia specyfiki tegoż nauczania, która leży w nauce o Trójcy Świętej. Oczywiście nie chodzi tu wyłącznie o naukowe rozpatrywanie tzw. modeli trynitarnych, tj. klasycznych – św. Ireneusza, św. Augustyna i Ojców Kapadockich, czy współczesnych – Karla Bartha albo Karla Rahnera. Chodzi bardziej o wyrażenie Ojcostwa Boga w objawionej przez Niego relacji: Syn–Ojciec, a przez to włączenie w tę jedyną w swoim rodzaju relację – także każdego człowieka, który jest „synem stworzenia”

Autor szuka jakby „nowej” drogi dla wyrażenia Ojcostwa Boga (część pierwsza, s. 12-82). Nowość ta polega m.in. na tym, że wychodzi od uwzględnienia współczesnej krytyki Ojcostwa Bożego i od stwierdzenia kryzysu tegoż Ojcostwa w teologii systematycznej. Krytyka obejmuje aspekt psychologiczny, socjalny, historyczno-religijny i ruchu feministycznego. Zaś kryzys teologii Ojcostwa Bożego upatruje Ks. Kilanowski w słabościach systemów tradycyjnych, chociażby „dyktatury tomistycznej” (por. s. 54), a także w tworzeniu się nowej bazy dla języka teologicznego w ogóle.

Natomiast specyficznym badaniem naukowym, prezentowanym w drugiej części pracy (s. 83-217), obejmuje Autor rozprawy trzech znanych teologów niemieckojęzycznych, a nie jak się sam wyraził „teologii niemieckiej” (s. 8). Chodzi tu o urodzonego we Freiburgu i. Br. Karla Rahnera († 1984), ur. w Lucernie Hansa Ursa von Balthasara († 1988) i pochodzącego z Bytomia Leo Scheffczyka (ur. 1920). Teologów tych zdaje się łączyć doniosłość stosowania w nauce o Bogu aplikacji Osoby Ojca i przymiotu Ojcostwa, czyli aplikacji osobowej i przymiotnikowej. Po omówieniu krótkich not biograficznych oraz zasadniczych rysów myślenia teologicznego każdego z wymienionych Uczonych – zostaje omówione główne źródło, na podstawie którego bada się tajemnicę Ojcostwa Bożego i wykazuje specyfikę danego Autora. I tak dla K. Rahnera źródłem tym jest *Grundkurs des Glaubens. Einführung in den Begriff des Christentums* (Freiburg i. Br. 1976), a specyfiką – widzenie Trójcy ekonomicznej i immanentnej w metodzie transcendentnej (s. 87-130); dla H. U. von Balthasara podstawę stanowi dzieło *Theodramatik* (Bd. 1-5, Einsiedeln 1973-1983), zaś cecha charakterystyczna Ojcostwa Bożego wyraża się w kenozie Boga (s. 131-175); z kolei głównym dziełem dla odnalezienia Ojcostwa Bożego u L. Scheffczyka jest *Der Gott der Offenbarung. Gotteslehre* (Katholische Dogmatik, Bd. II, Aachen 1996), czyli wyrażanie się Ojcostwa Boga przez objawienie.

Według Ks. Kilanowskiego ideą pracy jest wykazanie, że rzeczywistość Boga jako Ojca może być realizowana z różnych punktów widzenia: Rahner wychodzi od Trójcy ekonomiczno-immanentnej, von Balthasar akcentuje dramat Trójcy aż po „śmierć na krzyżu”, a Scheffczyk koncentruje się na objawieniu Trójcy. Rezultatem tak zakrojonej analizy teologicznej będzie próba rekonstrukcji zasadniczych idei Bożego Ojcostwa we współczesnej (posoborowej) teologii systematycznej, a także wykazanie ich ważności dla człowieka wierzącego. A tym samym będzie to odpowiedź na pytanie, czy obecna teologia systematyczna poddaje się krytyce Ojcostwa Boga, jaka płynie ze strony psychologii, socjologii, historii religii i feminizmu. I choć Autor niniejszej dysertacji zaznacza, że wybrani przez niego teologowie nie odpowiadają wprost na współczesną krytykę idei Boga jako Ojca (s. 10), to w swoich wywodach odnoszą się do wspomnianych problemów krytycznych.

Ostatecznie można wyróżnić 6 punktów zbieżnych dla teologii trynitarniej Rahnera, von Balthasara i Scheffczyka: 1. obecność idei Boga jako Ojca w ich myśleniu; 2. poparcie tej idei przez argumenty biblijne, aż po apogeum świadectwa w inkarnacji Słowa Bożego; 3. Ojcostwo Boga ma charakter aplikacji przymiotnikowej i osobowej, która wyraża się w akcie wiecznego rodzenia swego Syna w ukierunkowaniu na dzieło Ducha Świętego; 4. Ojcostwo Boże doświadczane jest realnie w darze afiliacji człowieka, która dokonuje się w odkupieńczej misji Chrystusa; 5. Ojcostwo

Boże jest ojcostwem intymnym i wyraża się w bezpośrednim kontakcie z Bogiem, gdy człowiek doświadcza miłosierdzia, przebaczenia, czułości; 6. Bóg jako Ojciec pozostaje – mimo „bycia dla człowieka” – zawsze Bogiem *in se*, czyli w swojej transcendencji.

Bibliografia dzieli się na źródła zasadnicze, które stanowią wymienione wyżej trzy główne dzieła Rahnera, von Balthasara i Scheffczyka. Następnie Autor zamieszcza najważniejsze dzieła wymienionych Teologów i literaturę przedmiotu, skądinąd bardzo obszerną. Brakuje w niej jednak wielu polskich teologów. Problematyczne wydaje się również zamieszczanie prac źródłowych tylko w tłumaczeniu. Nie dotyczy to jedynie Profesora Scheffczyka, a to chyba tylko dlatego, że jego *Gotteslehre* (1996) ukazała się na dwa lata przed publikacją tej rozprawy doktorskiej i zapewne nie została jeszcze przetłumaczona na język włoski.

Metoda prowadzenia badań bazowała przede wszystkim na studium i analizie dzieł wymienionych Myślicieli pod kątem idei Boga jako Ojca. Analizie tej zostały przeciwstawione punkty krytyczne współczesnego negowania Ojcostwa Boga ze strony aspektów psychologicznych, socjalnych, historyczno-religijnych i feministycznych. Zestawienie tych dwóch punktów widzenia: teologicznego i nieteologicznego, doprowadziło do wspomnianej wcześniej syntezy teoretyczno-praktycznej, chociaż wiązanie nauk szczegółowych, np. psychologii, z metafizyką jest metodologicznie wątpliwe.

Rozprawa Ks. Kilanowskiego całkowicie wyczerpuje obrany temat i problem badawczy. Jest samodzielna, krytyczna, wewnętrznie spójna i nowatorska. Ukazuje w założonym przez siebie świetle – jako człowieka żyjącego w konkretnej sytuacji kosmosu – objawioną prawdę Bożego Ojcostwa.

Ks. Krzysztof Gózdź